

We bestaan weer!

Discussie over uitvoerbaarheid van de Bossenstrategie

— Geert van Duinhoven (redactie)

De Bossenstrategie ligt er en loopt over van ambities. Dat kan uiteraard nooit kwaad, maar de vraag is wel of de ambities realistisch zijn. Is er genoeg boter bij de vis en is duidelijk wie welke taken heeft bij het realiseren van de ambities? Gaat het document over de goede onderwerpen? We vroegen zes deskundigen uit de boswereld om in een onlinebijeenkomst deze vragen te bediscussieren onder leiding van Hank Bartelink.

> Een eerste onderwerp dat al snel op tafel ligt, is de regierol. In de Bossenstrategie krijgen de provincies een belangrijke rol in de uitvoering. Wat vinden we van die keuze? Is het erg als de provincies bij de uitvoering het allemaal anders gaan aanpakken? Misschien wel helemaal niet, vindt Gijs Kuneman van de Bosgroepen. Er is eigenlijk niets op tegen als bijvoorbeeld Brabant bij de uitvoering andere accenten legt dan Gelderland. Zolang we het maar eens zijn over de landelijke doelstellingen zoals die nu verwoord staan in de strategie. “Je ziet dat een regionale aanpak goed kan werken”, vindt Jelle Minnen van het Planbureau voor de Leefomgeving. “Bij de Regionale Energiestrategieën zijn de regio's allemaal voortvarend bezig met hun eigen strategieën. Dus waarom zou dat voor bos niet kunnen?” Die andere accenten zijn waarschijnlijk niet zo zeer het probleem, menen de anderen. Het punt zit meer in het commitment: geef je als Rijk aan de provincies alleen een strategie mee en laat je vervolgens duizend bloemen bloeien, of zouden de provincies zich samen sterk moeten gaan maken voor de krachtige en volledige uitvoering van de ambities? Bij het Natuurnetwerk Nederland ziet Marjet Korf van Natuurmonumenten iets vergelijkbaars. “De provincies doen wat ze kunnen aan het natuurnetwerk, maar voelen zich als puntje bij paaltje komt toch niet zo heel erg verantwoordelijk voor de complete uitvoering van

het NNN. Al te vaak blijken andere belangen toch belangrijker te zijn en delft natuur het onderspit. De opgaven in het landelijk gebied zijn zo groot en bijna niet te overzien vanwege energietransitie, natuur, water, woningbouw en infrastructuur dat je dit niet kunt overlaten aan de provincies. Die gaan daar echt niet het verschil maken.”

Lagere overheden moet je meesleuren
Bovendien schuiven de provincies de opdracht ook weer door naar de gemeenten, voegt Korf daar aan toe. En die hebben nog veel minder dan de provincies, de kennis en middelen en bevoegdheden om daadkrachtig aan de slag te gaan met de aanleg van natuur. Liever ziet Korf dat provincies een concrete opdracht krijgen om uit te voeren: leg zo veel bos (en natuur) aan van die en die kwaliteit en daar heb je zo veel geld voor. Een aanpak die in Vlaanderen ook zijn vruchten afwerpt, vertelt Bert de Somviele van Bos+. Jarenlang zijn er ministers geweest die de uitvoering volledig aan de lagere overheden lieten. “Maar sinds we een minister hebben die de regierol neemt, sleurt hij de gemeenten daarin mee en die zijn nu veel actiever. Het bestuursstelsel verschilt met Vlaanderen, maar ik kan me goed voorstellen dat dit punt van regie pakken door de centrale overheid toch wel echt vergelijkbaar is. Zeker met de kwantitatieve doelstellingen die deze Bossenstrategie heeft. In Vlaanderen zouden we nooit zo veel harde cijfers en ambities benoemen. Ik denk dat dit helpt bij het behalen er van.” Bovendien is het ook veel efficiënter om gezamenlijk te werken aan de strategie. Bij de natuuropgaven zie je nu ook al te vaak dat elke provincie weer een eigen onderzoek laat doen naar de toepasbaarheid van bijvoorbeeld steenmeel. Helemaal niet slim. Dat kan je beter en goedkoper in een keer door het Rijk laten organiseren, brengt Harrie Hekhuis van Staatsbosbeheer in. Als we maar geen nieuw ministerie van Vrom en een Vinex-nota krijgen, want daar heeft iedereen meteen negatieve gevoelens bij. Meer sturing vanuit het Rijk oké, maar wel met de nodige bevoegdheden van de provincies.

Gezond en bosrijk landelijk gebied

De regie-discussie kunnen we overigens niet los zien van het financieringsvraagstuk. Want moet het Rijk alles betalen, de provincie of beiden? Iedereen vindt dat beiden moeten bijdragen, maar in zekere zin is het een non-discussie, vindt Hekhuis. Het geld moet hoe dan ook van het Rijk komen: ofwel rechtstreeks ofwel via de provincies. Maar erg veel staat hierover ook weer niet in de Bossenstrategie. Van de 3 miljard die de komende tien jaar vrijkomt voor natuur, mag een deel worden gebruikt voor de Bossenstrategie. Maar hoeveel, en wat gaan we met dat geld doen? Hoe wordt het verdeeld? Uiteindelijk zal het daar dan toch om draaien.

Misschien moeten we de rol van het Rijk niet alleen als financier zien, maar die rol vooral zoeken in het voorwaardenscheppend beleid. Voor de uitvoering van de Bossenstrategie zou het al heel erg helpen als het Rijk het gemakkelijker maakt om natuur en bos te combineren met bijvoorbeeld woningbouw. Het Rijk kan de CO₂-certificering die nu langzamerhand van de grond lijkt te komen, ondersteunen. En helaas lijkt de kans daarop inmiddels bijna verkeken, maar het Rijk zou nog veel meer kunnen inzetten op het GLB als motor voor een gezond en bosrijk landelijk gebied. En een koppeling met gezondheid en bossen, lijkt een gemiste kans. Juist in een coronajaar waarin de waarde van natuur, het buiten zijn, de recreatie zo belangrijk zijn gebleken voor veel mensen. Voor de financiering van de Bossenstrategie zou misschien nog nadrukkelijke de link met de gezondheidssector gezocht kunnen worden, vindt Bert de Somviele.

Gebrek aan kwaliteit?

Volgens de Bossenstrategie hebben vrijwel alle bossen in Nederland een kwaliteitsimpuls nodig. Dat klinkt goed, behalve als je het opvat als een kritiek op de bosbeheerders van de afgelopen decennia. Revitalisering zou betekenen dat het bos diverser wordt aan boomsoorten, er een boomsoortensamenstelling ontstaat die past bij de groeiplaats (ook bij klimaatverandering), met een gevarieerde bosstructuur, met bodems die voldoende buffercapaciteit en beschikbaarheid van nutriënten hebben en een gezonde waterhuishouding. Dat is allemaal nogal wat. Hebben de beheerders het de afgelopen decennia dus niet goed gedaan? Voelt dit deel van de Bossenstrategie als een steun of juist als een dolk in de rug?

Het is onzin om dit op te vatten als kritiek op de bosbeheerders. De kwaliteit van het Nederlandse bos is er de afgelopen vijftig jaar zonder twijfel op vooruit gegaan. Dat zie je niet alleen, maar dat blijkt ook uit allerlei natuur- en beleidsevaluaties van onder andere het Planbureau voor de Leefomgeving. Maar, en ook daar is iedereen het weer over eens, er moet wel degelijk wat gebeuren in het bos. Er is wel degelijk een kwaliteitsimpuls nodig en daarom is het goed dat dit in de Bossenstrategie staat. Dat het bos er niet overal even florissant bijstaat, is namelijk vooral een kwestie van een hele trits aan externe factoren: de verdroging gaat nog steeds door, de bossen hebben te maken met een groeiende stikstoflast en daar bovenop komt dan nog eens de klimaatverandering. En dan nog maar niet te spreken van de globalisering die ziekten uit andere werelddelen hier brengt zoals de essentaksterfte.

En tegelijk met die gevaren (of noem het uitdagingen) van buitenaf, hebben bosbeheerders ook nog eens

“De opgaven in het landelijk gebied zijn zo groot en bijna niet te overzien vanwege energietransitie, natuur, water, woningbouw en infrastructuur dat je dit niet kunt overlaten aan de provincies. Die gaan daar echt niet het verschil maken.”

Foto: Mark van Berthien, Stichting Probos

te maken met een groeiend aantal functies die bossen moeten vervullen. Vroeger was bos er voornamelijk voor het hout, maar tegenwoordig is ons multifunctioneel bos er ook voor biodiversiteit, recreatie, CO₂-opslag, waterberging. Dat bos dan niet van het ene op het andere moment een toekomstgericht en stabiel bos is dat alle functies vervult, is niet zo raar. Dus de Bossenstrategie moet de beheerders vooral geen schuldcomplex aanpraten! De deelnemers aan het gesprek zien de revitalisering van het bos dan ook liever als een aanpak van zo veel mogelijk van deze externe factoren: willen we een gezond bos hebben, dan moeten we iets aan de verdroging doen, moet de klimaatverandering een halt worden toegevoerd, etc. Alleen dan kan er, samen met de inspanningen van de beheerder, op termijn een stabiel en robuust bos ontstaan. Want die beheerder zal moeten zorgen voor bijvoorbeeld de juiste boomsamenstelling in het bos, voor voldoende structuur, voor voldoende variatie. Zo vertaald is het heel goed dat de Bossenstrategie hier aandacht aan geeft. Het is een erkenning dat het beheer een belangrijke rol speelt.

“Ze doen het alleen maar om het geld”

Maar juist dat multifunctionele bos waar de Bossenstrategie nu vanuit gaat, lijkt soms wel eens problematisch te zijn. Want in een multifunctioneel bos wordt geoogst, gerecreëerd, CO₂ opgeslagen et cetera. In de hoofden van veel mensen is dat onverenigbaar en daarom leidt dat in de praktijk steeds vaker tot protesten van bezorgde burgers: “Ons bos gaat er aan”. “Ze hebben geen oog voor oude bomen”. “Ze doen het alleen maar om het geld”. Bos- en natuurbeheerders kunnen het rijtje ‘spandoekteksten’ nog veel langer maken met allerlei verwijten die ze naar het hoofd geslingerd hebben gekregen. Steeds vaker en steeds heftiger. Is het dan niet slim om een striktere scheiding na te streven van functies? Met een duidelijke scheiding tussen natuurbos en houtakkers, is het ook duidelijk voor het publiek dat er geoogst wordt op de houtakkers. Er wordt ook niet geklaagd als een boer zijn suikerbieten rooit. Ook al herkennen alle aanwezigen de verwijten en polarisaties rondom houtkap, voor niemand is een striktere scheiding tussen natuur en houtakkers daar een reële oplossing voor. Puur op productie gerichte houtakkers wil niemand hebben omdat we uit het verleden weten dat dit soort monoculturen gevoelig zijn voor bijvoorbeeld ziekten en stormen. Dus een houtakker moet altijd al een gemengd bos zijn. En bijna automatisch vinden mensen het dan al weer fijn om in zo’n bos te wandelen. Dus kom je toch al weer snel uit op een multifunctioneel bos. En een bos met alleen natuur zonder enige vorm van beheer, de andere kant van het spectrum dus, ziet ook niemand voor zich. Zelfs in de meest natuurlijke bossen van Nederland moet je af te toe werkzaamheden verrichten en dus levert dat discussie met publiek op. We moeten er dus van uit gaan dat

we altijd meerdere functies in een bos hebben en daar hoort altijd houtoogst bij. Volgens Bas van Gerwen van het Gelders Particulier Grondbezit ligt de sleutel van de oplossing toch echt bij de beheerder: deze zal vierkant achter elke beheerbeslissing moeten staan en die met verve moeten verdedigen bij het publiek. Daarnaast zou ook de politiek beter moeten uitleggen dat houtoogst nu eenmaal bij het bosbeheer hoort en dat we ons daarvoor niet hoeven schamen, dat het nodig is en verdedigbaar. Hij pleit voor een heldere politieke ruggensteun voor de beheerder. Een andere mogelijke oplossing voor de polarisatie in het debat over houtkap, ligt in het stoppen van gebruik van hout als energiebron. Dat ligt bij veel mensen toch wel steeds moeilijker, zeker gezien de klimaatdiscussie en het overstappen op duurzame energiebronnen. Het is moeilijk verkoopbaar om hout te oogsten dat vervolgens in een verbrandingsoven verdwijnt of zelfs per schip naar India of China gaat.

Slotsom

Er liggen meer dan voldoende uitdagingen klaar om op te pakken. Gaat de Bossenstrategie ons daarbij helpen? Jazeker, vindt iedereen. Een dergelijk document met alle op- en aanmerkingen er bij, helpt om politiek en maatschappelijk draagvlak te krijgen voor het beheer van bossen. Het zal helpen om extra bossen aan te leggen. Maar een zelfstandig bossenbeleid heeft ook een andere kant: bos komt weer een beetje los te staan van het klimaatbeleid en het natuurbeleid. Dat leidt wellicht in het begin weer even tot polarisaties en we moeten dus oppassen dat de bossensector daarmee niet weer tegenover de andere sectoren komt te staan, want dan gooi je het kind met het badwater weg. Het belangrijkste is toch, vindt iedereen dat er weer over bos gepraat wordt, dat er oppervlakte-ambities zijn, dat er over oogst gepraat mag worden. Kortom: We bestaan weer!<

Deelnemers aan het gesprek:

Bert De Somville, directeur BOS+ en auteur van de Vlaamse Bossenstrategie: Toekomstvisie Bos en Samenleving

Gijs Kuneman, directeur Bosgroep Midden Nederland

Harrie Hekhuis, hoofd Beheer en productie, Staatsbosbeheer

Marjet Korf, lid van klimaatwerkgroep Bomen, Bos en Natuur namens Natuurmonumenten, ook ambassadeur in de provincie Overijssel namens NM

Jelle van Minnen, senior wetenschappelijk onderzoeker klimaatverandering bij Planbureau voor de Leefomgeving

Bas van Gerven, belangenbehartiger Gelders Particulier Grondbezit

Hank Bartelink, directeur LandschappenNL

“Want in een multifunctioneel bos wordt geoogst, gerecreëerd, CO₂ opgeslagen et cetera. In de hoofden van veel mensen is dat onverenigbaar en daarom leidt dat in de praktijk steeds vaker tot protesten van bezorgde burgers.”